

ZORA

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Pesmi na tujem. — Oče in sin. — Ženska pisma prijatelju. — Izlet iz Kranja v Tržič in pod Storžič. — Solnce. — Kmečka vojska na Ogrskem l. 1514. — Pisma o ruskej literaturi. — Listnica. —

Pesmi na tujem.

I

Oj cvéti, cvéti polje zláto,
O polje širo in ravnó,
In sredi tam na tvojo trato
Kot nekđaj sedem naj tako!

V zatišji mirnem prepelica
Prepevaj, ljubi zárod mlad;
Vesela v strni ti ženjica
Se ziblji v upu rajskih nad!

V nebó visoko in premilo
Škrjanec dvigaj se vesel,
Oj žgoli, žgoli tolažiló,
Kot dneve davne si mi pel.

In ti ženjica mi žareča
Počivaj, zlati čas je zdaj,
Sem k meni sedi in cveteča
Poljúbiti si lica daj.

Roké tako okoli vrata
Kot nekđaj mi tako ovij;
O misli, misli: leta zlata
Ginó, tekó in več jih nij.

Na polje bode slana pala,
Vse rože pomorila bó;
Spomlad pa cvet bo nov pognala,
Ko mene, tebe več ne bo!

II

O enkrat da bi te še gledal,
Premili kraj, ti rojstni dom,
K počitku bi potem se vlegel
Na tuji zemlji, v tuji dom.

O enkrat še na daljne gore
Bi stopil, zrl tja v južni svet,
In videl tam bi dede sive,
Rod mlad sinóv bi in deklet.

O enkrat še ob polji zlatem,
Ob selih belih šel bi tam,
Postal bi tam pred kočó revno,
Pozdravil bi očetov hram.

O enkrat še na prag bi sedel,
Kjer stara mamica sloní,
V roké koščene čelo vpira
In pravi: „Bil je, več ga ni.“

O enkrat še bi šel črez grobe,
Zvonik kjer tam kipí rudeč,
Pogledal bi med križe ondi,
Če križ vže — ljube je — sameč.

O enkrat še za mizo sedel
S prijatli tam bi kot nekđaj,
In kupo polno bi povzdignil,
Napil bi tebi, slave raj!

III

Eno ljubico sem ljubil,
Eno pesmico sem pel,
Davnaj ljubico sem zgubil,
Davnaj nisem več vesel.

In pod smreko tja zeleno
Sedam jaz kot sem nekđaj,
V pesmi ljubav izgubljeno
Pojem, mislim v zlati raj.

V dole hodim še cveteče
Kakor davne srečne dni,
Rože gledam tam žareče
Spomlad spet, ko se zbudi.

Ptica seda mi nad glavo,
Kos ob znojži mi žgoli,
Z njima pojem njeno slavo,
In srce se mi topí:

Venec pa na prsih nosim,
Venec davnaj posušen
Ljubavi ljudi ne prosim,
Rad, oj rad sem zapuščen.

Eno ljubico sem ljubil,
Eno pesmico zapel,
Davnaj ljubico sem zgubil,
Dni do konca bodem pel.

Radost v pesem bom izlival,
Žalost bom in strup krotil,
Mah ko davnaj bo me krival,
Pevca glas se bo čestil.

A. Koder.

Oče in sin.

Izvirna povest.

(Dalje.)

Med tem se jame mračiti. Valentin se napoti proti domu, a ne po stranski, gorski poti, kakor je sicer njegova navada. Ne, tega ne, danes se namení skozi vas, tam mimo bele, visoke kočice — njenega domovja, tam mimo njenega okna, vsaj ima celo to mrtvo zidovje zanj toliko poezije, enako vse drugo, kar je v njenem obližju. In tega mu ne more prepovedati nihče, vzeti nihče čuta, duše iztrgati iz prsi mu ne more, ako je uničeno in brezumnost vse drugo, najmanjša misel!

Lep je bil oni večer. Zvezde so svetile in pol mesečnega srpa je vz-

hajalo izza gore. V Zlatem polju je postajalo živahneje. Vaščani so se povračali s polij in tankaj pri vodnjaku pod lipo zbirala so se vaška dekleta z vrči in nazličnimi posodami in, med tem ko se napolnjuje posoda, postavljena pod leseno korito, razdirala mnoge reči, se smejala, dražila druga drugo in tajila, če je vdarila katerej pri kakem imenu rudečica v glavo, da ne vedo nič o tem, da je laž. Ako bi bil mogel pogledati marsikateri v sree, videl bi bil, da je razlita skrivna ljubezen, sladkoh repenjenje v njem, ime, katero pozna le ono samo in ve ceniti njegovo vrednost.

O srečna mladina sredi bele vasi poleg žuborečega vodnjaka, da bi ti sijali dolgo dnevi skrivne domišljije, vsaj kako rade zbeže one — in zapuste grenek spomin, zamorjen up za seboj!

Tjakaj se nameni isti večer tudi Rezika. Sicer jej ni potreba nositi bremen, zajemati vode, saj ljudje pravijo, da je bogata, edin dedič velicega premoženja njenih zgodaj umrlih starišev. Vendar nekaj nepopisljivega jo vleče nocoj tja in tako nekaj otožnega se je uleglo okoli njenega srea. Zvedrila, razmislila bi se rada.

Prišedši k vodnjaku, postavi vrč pod korito in sede na klop poleg njega. Njene vaše tovaršice so vže odšle domu, in to jej je prijetno. Saj zadnji čas se ogiblje njih družčine, najrajši je sama, da živi le njemu in njegovemu spominu.

Tako sloneč zapazi, da se bliža možka stopinja. Neprijetno jej je, urno dvigne napolnjeni vrč in hoče oditi po nasprotni, stranski poti.

„Dober večer“ jo pozdravi znan prijeten glas in pristavi:

„Rezika, od kedaj sva v jezi, da se me ogiblješ in bežiš boječ pred menoj?“

Rezika se zgane, zarudi, zbledi v lice vse ob enem in pobesi obraz.

„O, niti v sanjah bi si ne mislila, da si ti, Valentin, torej ne zameri“, povzame deklica potem, hoteč si pomagati iz zadrege.

„Izgovor je dober, da je le, kaj ne? In ti imaš tudi prav, tako mora biti,“ odgovori Valentin s pomenljivim naglasom.

„Kako si neverjeten in svojeglav, kaj tacega bi imela več vzroka trditi jaz. A kaj ženske! Mi moramo molčati, le možkej besedi je dana pravica“,

povzame deklica in vpre sramežljivo v mladenča oči, kakor bi hotela reči:

„O le molči, kaj ravnaš tako brezsrčno z menoj, tega nisem zaslužila nikedar!“

„Ali je mogoče, Rezika? Ne, to ni resnica; vedi, jaz spoznam in sem prepričan, da so brez koristi te besede in tako sodiš prej ali pozneje tudi ti.“

„Valentin, kaj ti je, kaj govoriš? O pomisli, kaj si govoril nekedaj, ali je lepo, da se daš osramotiti od slabotne deklice?“

Mladeneč ne odgovori, a če posnamemo po tem, kako goreče stisne družici belo roko, kako mu zaigra nekaj svitlega v očesu, verujemo, da je umel zadnje besede, in bil je srečen, če tudi morda le za trenutek.

„S strijcem sem govoril“, pravi potem, ko sede z Reziko na klop poleg vodnjaka, „in prijazen mi je bil. Povabil me je, naj pridem jutri k vam; nekaj dela mi naroči“, pristavi potem.

„Ali res?“ vzklikne deklica in se oklene skrivaje mladenča in mu zašepče: „O Valentin, upajva; pa bode vse dobro! Svet je hudoben, le on sodi krivo, in zakaj bi se ne varal tudi on en pot?“

Tihota nastane. Meseč posveti izmed orumenelega lipovega vejevja na srečna zaljubljenca. Vodnjak pa prijetno žubori, kakor bi sanjal, kakor bi umel srečo in gorje, up in strah dveh blagih sre poleg sebe.

Zopet se čujejo stopinje na vasi. Rezika se zdrami, stisne mladenču roko in odide z vrčem. Valentin pa kakor v omotici hiti dalje po vasi in umeti ne more, ali je resnica ali laž, ali so to le goljufive sanje. Rezika ga ljubi, misli noč in dan nanj, strije mu je prijazen, kaj hoče več? Da, en dan in toliko spremembe, nekaj trenutkov

in pozabljeno je vse prejšnje gorje, odpuščeno vsemu svetu.

Isti večer sedi še dolgo časa potem poleg žage Valentin. Misli mnogo, misli in prevdarja in prvič od svoje mladosti spozna, da ni nesrečen človek. Vsaj koliko bogatih mladenčev bi govorilo in vasovalo rado tako z Reziko kot je on nocoj. A ne pogleda jih ona. Samo njega ljubi! Koliko veljave je v tej besedi? Da! belega srebra in rumenega zlata je vredna ona in to ve soditi najbolj on, sin zapravljivega, izgubljenega očeta.

Rezika pa se trudi isti večer, a zaspati ne more. Velik, težek kamen se jej je odvalil nocoj s prs. Prepričala se je, da je hudoben svet, ki sodi le po zunanjem, ki notranjosti ne pozna. Zato grdi Valentina, kaže na njegovega očeta. A kaj more on temu? On je najblaži človek.

To pa ve le ona sama, ako trdi in jej zabičuje ves svet, da je nasprotno. Ž njim bi hotela živeti, če tudi v revščini; vsaj ljubezen ne išče bogatstva, slavnega imena in naslovov, ona zadostuje sama sebi. In kedor misli drugače, on ne ljubi, on ne ve, kaj je prava, sveta ljubezen.

Stoprv v pozni uri se skleneti Reziki očesi, ter jo preneseti v sanjah tja poleg njega, na klopici sredi tihe, bele vasi.

III.

Lepo je vzhajalo drugega jutra solnce, kakor da bi bilo veselo samega sebe, širne zemlje razprostrte krog in krog. Valentin je zgodaj vstajal, tudi danes ni prespal jutra, akoravno je sinoči pozno vlegel.

Ko se prikaže stara teta Barba na pragu in kliče svojo družinico kuretino k zajutreku, je vže Valentin

pri delu na žagi. A ne gre mu prav izpod rok. Več potov mora po dvakrat šteti naložene deske, dalj časa premišljevati, kateremu je obljubil prej izgotoviti naročbo, kateremu pozneje. Vsem bi sicer rad ustregel, a to ne gre, posebno če ima človek tujih misli polno glavo in če nagaja povrh še voda in se ubijajo vsi sklepi in skušnje njegove glave podjarmiti si naravo, z vso njeno močjo v svojo korist.

Ko tako razdira in ugiblje Valentin in mu povrh vthajajo misli sem in tam na lepo popoldne, ko postopi doli v vas, ko vidi svojo Reziko, se približa tiho, prav tiho stara teta, sede na skladnico desk in podpre glavo v dlan. „Kaj vam je teta, kaj bolščite ondi in se žalostite?“ pravi Valentin, prevalivši debelo gol v obližje žagišnega voza. — Teta molči, Valentin tudi. Kaj je to? Slabo, prav slabo znamenje.

„Kaj me prašaš to, ti, ki veš, kako mi je, kako je na domu, tako da nikjer na vsem širnem svetu ne tako“, povzame čez nekoliko Barba in si obriše rudeče, mokre oči z višnjevim predpasnikom.

Valentin zbledi, zgane se, a v istem trenutku se zmodri in pravi: „Vem, vem in še dobro, lahko bi bilo drugače, a midva nič pomoči ne moreva“. „Oj drugače — to ne bude nikedar, ampak vedno slabeje“, vzdihne ženica in pristavi:

„Glej, vže dva dni očeta ni k domu; ljudje pravijo, da se je opijanil na ženitnini v bližnji vasi in se zapletel celo v nek prepir pri računu in osramotil sebe in naju.“

Valentin otrpne. Kolec, s katerim je prevagoval smreke, mu pade iz rok, okoli ustnic mu zaigra resen, jako otožen gibljaj. Odgovoriti hoče, a kaj?

Kako naj zagovarja, kako naj pripoveduje o svojem lastnem očetu? Torej raji molči in se obrne v stran.

„Oj pojdi ga iskat; vsaj si vendar sin njegov, otrok njegov, in pripelji ga domu, če ne, se še izgubi in poškoduje na poti!“ reče zopet teta in sklene pod suho brado roki, kakor v pobožno, sveto molitev.

„Grem“, pravi Valentin, prekobali skladnico goli — in molčeč izgine med drevjem.

Stara teta pa še dolgo sedi ob žagi, govori sama s seboj, sklepa roke in toguje, in moli — za izgubljenega očeta, za nesrečnega sina, ki zasluži boljšega, poštenega roditelja.

Valentin odide bled o pogorju v vas in po vasi — v krčmo. Med potoma pa kuje lepe sklepe, premišljuje in se ubija, kaj bi storil, koliko bi dal, da bi pripravil izgubljenega očeta na pravo pot, da bi zbrisal črno znamenje s svojega čela, da je sin zapravljeva. In vse to bi hotel ne zaradi sebe, ne, on odpušča staremu očetu, ne, zaradi Rezike bi skušal to; vsaj kako jej mora biti pri srcu, če misli na njegovega očeta, ko kažejo ljudje s prstom za njim in pravijo: „Glejte, sina tega pijanca ljubi ona!“ Da, to je preveč, za najblaže žensko srce! Temu mora biti enkrat konec, ako ne, živeti mu ni tu; bežati mora on iz strašnega kraja svoje sreče in svojega gorja. Kako različna dva čuta, a vendar kako ozko združena!

V krčmi Valentin očeta ne najde. Gostje le zmajujejo z ramami, eni ga obžalujejo, drugi molče, — tretji in teh ni malo, posmehujejo se skrivaje, in tudi očito. Tacih misli poln se približa Valentin potem kakor nevedoma Mlinarjevemu poslopju.

Mimogrede se ozre v okno polno rož. In ondi zagleda prijazne Rezike obraz, belo roko, ki ga pozdravlja. O da ga mora videti ravno zdaj, ko bi se skrnil najrajši vsemu svetu in izginil sramote in žalosti v stran, v daleko stran, kjer ga ne pozna nobeno oko, ne pozdravlja nobeden domači obraz! —

V tem trenutku se prikaže na pragu Rezikin strije in Valentin mora v hišo.

Kako rad, s kakim veseljem bi stopil sicer čez ta nekako sveti prag. A tako, dozdeva se mu, kakor da bi prekoračil smrtne stopnjice; vsaj nekaj mu pravi, da mu je zapisano v očeh, na čelu in v obrazu, da je berač, sin nepoštenega očeta, in vendar si upa povzdigniti svoje oči v Reziko — prvo, najlepšo, najbogatejšo deklico vse okolice. Greh, velik greh in predrznost je to; to ve in čuti sam.

„Le pameten bodi; dela ne puščaj v nemar in krajcarje prav obračaj pa bode vse prav polagoma“, pravi potem gospodar Valentinu, ko ga pelje iz veže na dvorišče in od tod na vrt ter mu razkazuje, kako je marsikaj in kako bi moralo biti, in koliko lesa se bode potrebovala za to ponovljenje.

Valentin hodi vesel in neizmerno žalosten za oskrbnikom. Vesel, ker je v Rezikinem obližju, žalosten, ko vidi toliko bogastvo in se spominja toliko bolj, da on nima ničesar, da je misel na Reziko brezumna, in da je zakrivil vse to nekdo, ki naj ga spoštuje, ljubi, se ravna po njegovem izgledu.

„Nič se ne boj, Valetin; zdaj si ves v stiskah in v kleščah, a opomoreš si, če hočeš, ker si pametnejši od svojega starega. Njega nimam nič kaj v čislih, a ti si mi povseči, ker

si delaven in pošten“, pravi oskrbnik in našteva obilo svetov, kako naj gospodari in ravna, da bode prav. Posled pa še pristavi: „Valentin, na! tu je moja roka: kedar si v zadregi, pa reci, za te je vedno gotov denar v moji hiši. Kupiš si polagoma nekaj živine, in kupčije z lesom se polagoma poprimeš, pa bode.“

Valentinu zažari veselja pogled pri teh besedah. Da, ko bi se ne sramoval, poljubil bi hvaležnosti tovarišu roko, da, vzkliknil bi, da bi se čulo na daleč okrog; vsaj oskrbnik ga čisla, dobro mu hoče. In to je prva stopinja k njegovi sreči, vse drugo bode samo od sebe: le poguma in resne volje je treba.

Ko ugibljeta naša znanca za ohišjem take reči, sloni za oknom polnim rož plaha boječa deklica in posluša tolažilne besede, zajema iz njih sladko tolažbo svojemu srečju, in veselja, čistega veselja se jej utrne solza v očesu, kane med cvetličje, redka solza srečne, upapolne ljubezni. A kedo ve, kolikokrat se spremeni ona, predno zaide solnee, v grenko obupno kapljo, oznanovalko nenadnega, neizmernega gorjã.

Med tem se približata oskrbnik in Valentin na nasprotni strani vrta visokemu, a nekoliko zanemarjenemu poslopju. Valentin hoče oditi urno mimo, vsaj tu se je rodil on, to je nekdanje posestvo njegovega očeta, sedaj pa oskrbnikova lastnina.

„Glej, Valentin, zadnji čas je, da je prišlo to poslopje v druge roke; tvoj stari se ni pečal za popravek“,

pravi oskrbnik in pokaže s prstom na otemnelo zidovje.

Valentin ne reče nič. Sramote in toge pobesi obraz, nepopisljivo ga vrežejo te besede.

Med tem se čuje krik za ogлом. Sem po vasi se približa opotekajočih stopinj, raztrgane obleke in ves krvav — Valentinov oče, nekdanji prvi posestnik.

Zagledavši oskrbnika Mlinarja, hripavo zakriči: „Goljuf, oderuh, ti si me pognal po svetu, nihče drugi kot ti, brezsrčnež!“ Izgovorivši, zgrabi v pijanosti kamen ob potu, hiti proti poslopju, gotovo z maščevalnim namenom — a spodtakne se in pade med strašno kletvico na zemljo. Oskrbnik zbledi, Valentinu se zmrači pred obrazom, sam ne ve, kaj se godi. Ali je resnica, ali so le strašne, morilne sanje? Predno se zave oskrbnik, izgine on kakor morilec za vrtnim drevjem, in hiti dalje — naprej, kam, sam ne ve. Vsaj na vsem širnem svetu ni prostora, kjer bi pozabil to sramoto, nečast, izgubljenega očeta. Oskrbnik spreminja jeze barve na obrazu. Kakor divji dirja potem po svoji sobi gori in doli, stresa z glavo; vsaj njegov neizmeren ponos, njegovo ime je omadeževano od postopaškega zapravljevca.

Še nekdo leži potem na obrazu, na belih rokah: Rezika, ki je videla in čula vse to, videla strašen razloček med očetom in sinom, videla v malo trenutkih najvišjo svojo srečo in največe svoje gorje: blazega mladenčã Valentina.

A. Koder.

(Dalje pride.)

Ženska pisma prijatelju.

II.

Prijatelj! Človeško življenje, brez skrbi in dela, brez prizadevanja in truda, bilo bi tudi brez veselja in zadovoljnosti, bilo bi brez uživanja in prijetnosti. Človek tedaj, ki ne čuti v sebi poklica in morebiti tudi nima sredstev, da bi si ustanovil in vzdrževal lastno družino, za katero gotovo nij nikdar preveč truda in skrbi treba, naj bi živel, kot da bi ne živel na svetu sam za se, edino svoje dolžnosti opravljajoč? — Ne prijatelj! takovo življenje bilo bi presebično z ene, prežalostno z druge strani.

Po mojem mnenju duh vsakega olikanega in blagega človeka potrebuje in zahteva več, nego tirja njegov život. Takemu človeku je življenje brezceno, ako se trudi samo za lastni obstanek, ako si svojim trudom pridobiva samo toliko, kolikor zadostuje življenju, namreč jesti, piti, počitek. Mirno življenje njemu ne velja za življenje; misliti in delati, truditi in nahajati se v vednih upih in v vednih dvomih, prehajati iz ene premembe v drugo, ljubiti kaj in voditi koga, to velja njemu za pravo življenje. In baš v teh lastnostih, prijatelj, je zadržan ves karakter našega Lavriča. Nesebičnost je bila najžlahtnejši biser njegovega bogatega zaklada čednostij, koji zaklad je nosil v prsih: Lavrič je živel samo svojemu narodu, sebe samega takó pozabivši, da svojemu životu ni privoščil niti najpotrebnejšega.

Mislil, delal in trudil se je tedaj samo za blagostanje in za duševni

napredek slovenskega naroda, kojega je s strastjo ljubil. Živel je v vednih upih in dvomih, da-li bode njegovo neutrudljivo prizadevanje tudi obrodilo od njega težko pričakovanega sadu. Iz ene premembe življenja zahajal je v drugo, prestavši mnogo sovraštva in mnogo razžaljenja, uživši mnogo udanosti in mnogo čislanja od strani naroda samega. Ljubil in vodil je mladino slovensko po potih poštenosti, učil jo spoznavati krasnoslovje, vzbujal v njej navdušenje za ideale. In tako živé je Lavrič kot samec, brez družine, brez sorodnikov, skoro bi rekla, zapuščen na svetu, ipak bil srečen, ker ga je osrečevala možu takó dobrodejna zavest, da njegova duševna trdna volja, da njegova duševna moč ne osrečuje le njega samega ali pak le posamezne osebe, temveč veliko družino: celi narod, narod slovenski. Lavričeva ponižnost je gotovo znana vsemu izobraženemu slovenskemu svetu. Zarudeval je kot sramežljiva devojka, kadar so mu Slovenci o prilikah priznavali hvalo in slavo; a meni je večkrat v zaupnosti povedal, da njegova najveća slast je, vedeti se čislana od zrelih mož, posebno pa vedeti se ljubljenega od slovenske mladine.

Opazovanje njegove delavnosti, njegove samozadovoljnosti, koju je žel od svojega uspešnega delovanja, je v meni utrdilo prepričanje, da v vsakem stanu je dano človeku srečnemu biti, ako ga navdaja oni čut, koji človeka razveseljuje bolj nego vsi drugi čuti, čut namreč, da je zmožen, človeškim gorjem zapirati pot in mej človeštvom razširjati izobraženost in blagostanje.

Ne bodem Vam, prijatelj, opisovala Lavričevega političnega delovanja. Vem, da ono nij samo Vam znano, temveč tudi vže vsakemu kmetiču na slovenskem, koji ima le toliko poduka, da čita slovenske časopise. In zraven mislim tudi, da se meni kot ženski takovo popisovanje nikakor ne bi pristojalo. Želela bi-le, da bi Vi po prečitanju tega pisma ne čislali v Lavričevem spominn samo izvrstnega rodoljuba, temveč tudi moža, poštenega moža, ki je bil blagega in usmiljenega srca. Ne sodite moje trdno mnenje o Lavričevih čednostih kot pretiranost, izhajajočo iz moje vroče ženske domišljije. V sodbah jaz nisem domišljava; bojim se, da sem celo prestroga. In potem tudi je moje prepričanje o Lavričevi blagosti sad mojega večletnega opazovanja.

Lavrič nij prihajal iz kmečke rodbine, kot večina izobraženih Slovencev; Lavrič je bil gosposkih starišev sin. Dobil je uže v prvi mladosti strogo in visoko odgojo, koje upliv se je pri njem spoznaval uže pri prvem snidenju z njim. Njegova odgoja bila pa je nemška. Tem bolj je tedaj pri njem hvale vredno, da je imel ljubezen do priprostega slovenskega naroda. In kako je ljubil ta mož kmeta, kakó je poznaval vse njegove potrebnosti, kakó se je boril za njegove pravice! Le blagega srca mora biti človek, ki vidi in čuti gorjé, kojega nij nikdar sam okusil, ali pa je pri svojih videl trpeti.

Kakó je prišel do znanja slovenskega jezika, tega ne vem na tanko. Samo to pomnim, da pri priložnosti, ko sem mu jaz na njegovo prošnjo, naj bi se jaz resno začela učiti slovenščine, odvrnila, da devotka prišedši do šestnajstega leta nima več volje, s

knjigami se truditi, da mi je on odgovoril: „ako sem se jaz še-le kot koncipijent začel se ga učiti, morete se ga tudi Vi s svojimi šestnajstimi leti in svojimi zmožnostmi.“

Lavrič je zahajal v našo družino najmanj po dvakrat na teden. Politične zveze z mojim stricem so ga tija vabile. Bili so takrat hudi časi na slovenskem. Prepiri, osebni napadi mej slovenskima strankama so bili na dnevnem redu, a glavna oseba, na kojoj so letele najostrejše puščice, bil je — ubogi Lavrič. Ali mislite pa, prijatelj, da se je on na svoje sovražnike srdil, ali jih grajal, ali pak celo poskušal se braniti? Njegovo moštvo mu tega nij dopuščalo. Dobro je vedel, kaj se o njem piše, govori in misli, a molčal je; zlé, očitajoče besede nij nikdar bilo čuti iz njegovih ust.

Lavrič je imel vzgledno obnašanje. Bil je dostojen v govorih, malobeseden, zamišljen, zmeren v jedi in pijači.

Lavrič je bil usmiljenega srca. Materijalno je pomagal, kolikor in dokler je mogel; a kar je njegova desna storila, nij smela njegova leva vedeti. Marsikoji ubožni tedanji slovenski dijak na Goriškem bi Vam vedel dokazov tega povedati. In ko nij mogel več materijalno, podpiral je mladino z lepimi nauki, z navduševalnimi besedami, kar pri marsikoji boječi naturi ima mnogo in mnogo več veljave, nego hitro ginoča denarna podpora.

Lavrič je bil tudi velik poštovatelj umetnosti, literature in izvrsten deklamator. Kot tak si je tudi pridobil mnogo zaslug na slovenskem. Osnoval je bil namreč slovenskim dijakom v Gorici vadnico, kjer jih je v določenih urah na teden učil de-

klamatorike. Bila sem tudi jaz dve leti njegova učenka.

V podučevanju bil je jako natančen in strog. O eni sami pesniški vrsti imel je gotovo pol ure časa razlagati in podučevati. Na izgovarjanje besed, spremenjanje glasú, na prenehe, poudarke, kretanje, na vse to je moral učenec z najtočnejšo vestnostjo paziti. Mene je večkrat také okregal, da so mi solze v oči stopile. A pobitost učenca ga je ganila, in strogi učitelj se je brž zopet spremenil v usmiljenega Lavriča.

Lavrič je bil tudi pisatelj. Dokler je živel, skoro nij izhajal nobeden list „Soče“, ki ne bi bil prinašal dopisa iz njegovega peresa. Najizvrstnejši uvodni članki „Soče“ bili so njegovi. Njegova pisava bila je premišljena in polna čuvstva. In kakor z besedo, tako se je tudi s peresom najrajši obračal k slovenki mladini. In baš ta njegova lastnost: ljubezen do slovenske mladine, je v meni poglala prvo brst mojega poštovanja do njega. —

Tu imate kratek, površen popis Lavričevega življenja! Vi pak ga dobro preučujte in žéli bodete z njega baš ono visoko mnenje o Lavričevem značaju, kakor mene obhaja, kadar koli se njega spominjam.

Predno pa končam o Lavriču govoriti, povejte mi prijatelj, bi-li znali mi rešiti vprašanje, koje razrešiti se jaz zastoj trudim! In to vprašanje je: Zakaj-li neki skoro vse veleume, kojih talentom se svet čudi, praviloma spremlja kakošna velika duševna ali telesna slabost? — Ko premišlujem n. p. veliki genij nedosegljive George Sandove, Hajneja, Lord Byrona, Preširna in drugih velikanov, in se potem ozrém na nekoje nemoralne strani

njih življenja, kar strepetam bolesti. Zakaj se-li velikost duhá in blagost sreća také redko strinjata? — Glejte prijatelj, hudobna misel me v tem trenutju obhaja, misel namreč, da je priroda menda sama nevošljiva svojim otrokom, in da jim zato redko kedaj privošči popolnosti.

Našemu ubogemu Lavriču je bila priroda tudi nevošljiva; podarila je njemu vse lastnosti, koje delajo človeka popolnega, in naš Lavrič jih je znal tudi pošteno rabiti, kakor vidite iz njegovega življenja. Lavričevo življenje kakor sem rekla, bilo je vzgledno, brez madeža v moralnem oziru: a njega je spremljevala slabost, telesna strahovita slabost — blaznost. Njegova blaznost pa nij bila nevarna bližini, bila je nevarna le njemu samemu. Ona je bila mirna, brez burnosti; bila je globoka otožnost, koja ga je navdajala, da nij hotel jesti, da nij mogel spati, da je tožil na glavobolenje, da je govoril le o političnih rečeh in da je želel umreti. V onih petih letih, v kojih sem ga jaz poznala, obiskovala ga je njegova bolezen dvakrat, in je trajala po osem do štirinajst dnij. Enkrat celo je ves čas svoje bolezní pri nas stanoval, ker ga nismo pustili iz hiše, bojé se nesreče.

Kakor vem iz gotovega vira, je ta Lavričeva grda pošast bila rodbinska bolezen. Brat njegov in njegova sestra umrla sta v istej bolezní. Prijatelj, in ako smem še dalje svoje mnenje odkrivati, hotela bi trditi, da ono nesrečno dejanje, koje je storilo konec njegovemu življenju, je on gotovo učinil v trenutju nesvestnosti, bivajoč sam, zapuščen, ne imajoč človeka, ki bi bil prodril njegove temne misli in ga obvaroval nesreče.

Dalje ne morem pisati, prijatelj. Nekaj mi leži kot kamen na srcu, ker vem za gotovo, da njegov zadnji čin mu je odvrnil mnogo src njegovih spoštovateljev. Ko bi bilo meni dano, vsa ta srca zopet vneti za umrlega poštenjaka, odvalil bi se mi ta kamen s srca, kamen, koji se mi je vlegel po prepričanju, da mnogi Slovenci so takó blagemu, samo njim se se požrtvovavšemu možu v sodbah, — da na ravnost rečem — krivični.

A molčati moram, ker meni dalje soditi, bodi si zló, bodi si blago, več ne pristoji. Enemu samemu je dano soditi skrivnostno stran človeka; Njemu to pripuščajmo, da ne postanemo sami sojeni. A da Vas, prijatelj, še bolj prepričam, da res tudi blag človek

zamore priti v trenutke nesvestnosti, spominjati Vas hočem ranjkega jezikoslovca Oroslava Cafa, enega najblažih duhovnikov slovenskih, koji je umrl baš istim načinom. Neblago, nečloveško bi bilo, ko bi kdo baš imenovanega moža zavoljo tega čina obsojal, in mu ne priznaval zaslug v življenju! Isto velja tudi o Lavriču. Spoštujmo tedaj naše može po njih življenju, cenimo jih po njih zaslugah, in ne drzimo se biti sodniki njih vestí, najsvetejše in nejahlejšje človeške strani!

S trdnim prepričanjem, da se Vi, prijatelj, v tej sodbi z menoj skladate kakor sicer z mojimi sodbami, postavljam točko, srčno Vas pozdravlja je.

P. D. -Pajkova.

Izlet iz Kranja v Tržič in pod Storžič.

Vselej sem rad potoval po dragi domovini, kjer sem opazoval premili mi narod in ogledoval znamenitosti in naravno krasoto, ktere je posebno Gorenjska stran prepolna. Človek se čuti nekako razumsko povzdignenega sprehajajaje se po teh krasnih ravninah, med hladnimi logi ob bistri, ponosni Savi in rajskih naših jezerih. In ko se ozre gori na višave, na sive gore, kako se mu širijo prsi in vnema srce! Kakšno življenje je še le tam gori, kjer veje čista, gorska sapa, kjer se pasejo tolsta goveda in beketajo nežna jagnjeta, po visokih planinskih tratih, nad katerimi se vzpenjajo v zrak orjaških snežnikov sive glave!

Bilo je prijaznega spomladnega večera, ko sva se z prijateljem sprehajala iz staroslavnega Kranja za bistro Kokro proti severu. Večerno solnce

je zlatilo z zadnjimi žarki Karavanske gore. Orjaški Grintovec, Kočna in Storžič so se vzdigovali pred nama in kazali svoja siva rebra, še tu in tam pokrita z silnimi sneženimi plazovi, ki pridrčé po zimi doli po globinah s strmih slemen. Ravno sva se pomenkovala, da bi naredila drugi dan mali izlet, kakor pravijo. Prijatelj je bil za Bled, jaz pa sem želel na planine. Vkrenila sva, da se odpeljeva zjutraj proti Tržiču in od tam ideva v gore, kamor se nama bo boljje dopadalo.

Zgodaj zjutraj sedeva na poštni voz, ki drdra z nama po veliki cesti proti zapadu. Gosta megla je pokrivala široko Kranjsko ravnino in nisva videla ne za dvajset stopinj daleč. Nehoté se je vlegla tudi meni otožnost na sreé, tako, da se mi ni lju-

bilo opazovati krog sebe; pa saj tudi nisem mogel videti družega, kot kamnene kupe za cesto. Stisnem se v kot in v duhu pretehtujem, kako tlači tuja megla tudi rod slovenski. — V takem premišljevanji se vozimo mimo Naklega in za Bistrico proti severu. Po malem se začne gosta megla vzdigovati in trgati in, o! veselje, pokazujejo se skoz njo tu in tam sive vrste gorá, katerim obsija jutranje solnce ponosne glave. Nehote vzkliknem s preroškim glasom, da tudi

Vremena bodo se Slovencem razjasnila, Milejše zvezde jim ko zdaj sijále.

Prav na konci krasne ravnine dojdemo, Križko cerkev na desni strani pustivši, v Pristavo, malo lično vas, kamor Tržičani ob praznikih radi zahajajo. Precej za vasjo se zavije cesta okoli hriba in čez četrť ure nas objame ves drugi svet, divno-romantična okolica. Zdi se človeku, da je v veličastnem naravnem amfiteatru. Okrog se vzdigujejo veličastne planine, Ljubelj, Košuta in Kukovnica, ter znižujejo tukaj svoje panoge, po grapah pa šumé mogočne bistrice in sujejo svoje kristalne vode s skale na skalo. V znožji teh velikanov stoji Tržič, najveljavniši, pa tudi najmarljivejši trg Kranjski, rastresen ob bregovih Bistrice in Mošenika, ki se prav pod trgom edini s Tržiško Bistrico.

Že sva v trgu, kjer naju vabi na zajutrek kavarna pred mostom s sila zamažanim napisom: „Kaffehhaus“. Presneti Tržič! če dolgo sluješ s svojo „kulturo“, pa pozna se da tudi ta že pojema in da sedanji časi niso več nekdanji. — Pojdiva rajši naprej! Pa kaj vidim, ali se ne motim ali je resnica? Zraven cerkvene (baš je nedelja v osmini sv. Telesa) in zraven neke druge zastave veje na visokem drogu zastava

rudeče-belo-modra, slovenska, vsajena v mlinski kamen.

In to v Tržiču! Pa sej sem rekel, duh časa prodira tudi pod Ljubelj in s časoma spoznajo Tržičani, da so tudi onstran Ljubelja še Slovenci in da Tržiške vode teko v slovenske reke.

Ko to premišlujem, začne me moj život opominjati, da sva tešča šla iz Kranja. — Torej bo treba misliti na zajutrek. Pa kaj zdaj, ker sva se ognila kavarne? Tukaj je gostilnica „pri Turku“. Pojdiva notri, morebiti dobiva kaj pripravnega. Mala, obilna natakariča naju precej prijazno sprejme.

Po okusnem zajutreku, ki se nama je prav dobro prišel, se podava dalje po trgu, ki je gorši kot marsiktero mestice Kranjsko. Najni namen danes ni, da bi ogledovala njegove posebnosti in se mudila v dušilnem soparu železokovalnih fužin in drugih fabrik, marveč hitiva na gore v krasno naravo, kjer veje svobodni duh. Pa kam se bova obrnila, na katero stran pojdeva? — Trije vhodí v veličastne gore so nam na izbiro, prvi proti severu na Ljubelj, drugi na severovhod na Košuto, tretji proti vzhodu v Lom in in pod Storžič. Izvoliva si poslednjega najkrajšega in zavijeva jo od krasne cerkvice sredi trga proti vzhodu mimo farne cerkve. Mimogrede naj omenim, da šteje Tržič okoli 100 hiš in čez 2000 prebivalcev, kateri se pečajo z obrtnijo in trgovino. Največ je fužinarjev in kovačev, potem pa usnjarjev, črevljarjev, nogovičarjev, mlinarjev, barvarjev, irharjev, klobučarjev itd. Mnogi pošiljajo svoje izdelke tudi čez mejo v inozemje. Vendar pa obrtnija dandanes ni več tako živa, kot je bila nekdaj. V Tržiču so se rodili mnogi za domovino zaslužni možaki, med temi

tudi vrli P. Hitzinger, slovenski pisatelj in zgodovinar, ki nam ga je nemila smrt z drugimi prerano pokosila. Pa Tržičani se malo brigajo za svoje rojake kar se je potrdilo pri nabiri za Hizingerjev spomenik, kakor sem čul tožiti odličnega rodoljuba. To se kaj rado godi i drugod. Slovenci, zapomnite si besede visokega rojaka: Narod, ki svojih velikih mož ne časti, ni vreden, da se mu rodé!

Kmalu smo na Slapu, kjer v velikih fužinah silna kladiva noč in dan kujejo trdo jeklo, ktereга so naše gore menda že dajale v moralno orožje slavno se borečim junakom Rima. Z nekako grozo se gre mimo strmega prepada, ki ga dela visokopadajoča voda, šumé in pené se po globinah. Zdaj se zavije pot strmo na desno v

goro, ki je pa bolj podobna grapi, kot cesti. In vendar, po tem ostrem kamenji zvožijo, truda in klancev vajeni voliči veliko množino oglja, dil in družega lesovja v dolino. Pod nama bobni in šumi gorski potok, in pene se drvi svoje v večnem snegu se nabirajoče vode po skalah doli v dolino. Tako si je v teku časa izril jako globoko strugo. Po dolgi, strmi grapi prideva na vrh, na lepo ravnino. — Tukaj se nama razprostre prelep razgled. Ker sva že vtrojena dolge, trde poti, sedeva na trato v senco košate lipe, da si nekoliko oddahneva, in lahko pregledava vso naravno krasoto, ktera se razprostira krog naju.

Ravniški.

(Konec pride.)

Solnce.

(Konec.)

Zgoraj omenjeni prestanek zgoščevanja solnčne tvarine se namreč nadaljuje v drugej dobi razvitka, ker vemo, da ohlaja tvarne dele stiska. Parna tvarina bode se tedaj morala enkrat v trdo spremeniti t. j. solnce se bode enkrat ohladilo in otrpnilo, ter bode svojo lastno svetlobo ravno tako, kakor naša zemlja izgubilo.

Ali dalje vemo, da vse stvari ne otrpnejo v tistej toploti; tako se na priliko voda uže pri ničici stopinj v trdo stanje spreminja, živo srebro pa še komaj pri -40° C. Kovine moremo z veliko toploto raztaliti, med tem ko se nahaja kamenje, ktero ne moremo v tekoče stanje spreminiti. Po tem se tudi ne spreminjajo vse v solncu kakor pare nahajajoče se stvari isti čas v žilavo razbeljeno tvarino, to je v

trdo stanje, a gotovo se bode kamenje uže v neizmernej toploti zgoščevalo.

Iz prikaznij, ktere se na solncu dogajajo, učimo se, da je solnce še neizmerno daleč od časa, kedar bode popolnoma otrpnilo, in da se je druga doba razvitka njegovega komaj začela. Znamo tudi, da je veči del solnea še plinava tvarina in da se je komaj mali del v razbeljeno tvarino zgostil.

Mnenje, da padanjem kometov in meteorov na solnčno oplošje neprenehoma gorenje na solncu vzdržava, je omenjenim ovrženo, če ravno se dá tudi dokazati, da bi tvarina naše zemlje padanjem na solnce komaj 93 leta izžarivajočo toploto solnea nedomestiti mogla. Od kod tedaj toliko toplote, ko ona ne bi zgoščevanjem solnčne tvarine postajala?

Tudi kemijski učinek solčnih trakov nij povsod enak. Roscoe je svojimi poskusi dokazal, da solčni traki južnega stožera (pola) veliko močnejše kemijski delujejo, nego oni severnega.

Na koncu naj še omenimo načinov, kakó se je solnce opazovalo.

Dalnogledom opazovalo se je solnce s početka samo pri oblačnem nebu ali pred zahodom, kedar more oko svitlobo solnea prenašati. Kasneje pa so se iznašli načini, kterimi se je solnce vsaki čas opazovati dajalo. Ako se namreč svitloba solčna v temno izbo prepušča, se ona na zastoru ali drugem kakem belem predmetu lahko opazuje. Boljša iznajdba bila je raba temnega stekla, katero se je s početka pred predmetnico dalnogleda postavljalo, a kasneje mej naočnico in očesom. Na mesto temnega stekla rabil je Herschel tekočine, ktere je v prozorne posode s istomernimi stenami vlijal in je mej naočnico in očesom postavljaval. Dove rabil je v novejšem času posrebrjeno ogledalo. Foucault pa je predmetnico dalnogleda posrebril. Skoz tak dalnogled prikazuje se solnce kakor modra plošča, z malo toploto in svitlobo, tako da se prav lahko opazovati more.

Dr. Križan.

Dostavki. K temu jako zaslužnemu in podučnemu sestavku o „Solncu“ naj pristavim nekoliko dostavkov, posnetih iz predavanij znanega astronoma Rud. Falba, ki je v Mariboru dva govora imel, enega o sestavi in o končanju svetá, drugega o potresih (Falbova teorija).

Naše solnce je središče samo enega dela nebes, našega osolnčja, kteremu mejo dela drága Neptuna. Enakih osolnčij je pri priliki med

18—20 milijonov v vsem univerzu, kteremu daje Herschel lečnato, Falb pa podobo Saturna (krogle s poprečnim obdajajočim jo krogom). — Protuberancije (plameni) solnea so prikazni solčnih vulkanov, podobnih zemeljskim. Ti vulkani prihajajo, kakor je gore povedano, „vsled neizmernega tlaka“ iz notranjosti solnea, a vzrokujoča jih ta moč prihaja od stisnenja in krčenja solnčnega telesa, katero krčenje je nasledek ohlajanja; kajti se ohlajanjem telesa krčijo. Solnce namreč iz prvotnega plinavega stanja, v kojem še biva, prestopa polagoma v trdneje stanje*), v koje bode s časoma popolnoma prestopilo nalik naše zemlje, dokler se izžarivanjem (Ausstrahlung) in vulkaničnim izgorenjem približa naravi mrzlega meseca, ki je poln izgorelih kraterjev, brez gorkote, brez atmosfere in tedaj tudi brez vegetacije. Kadar se solnce nalik naše zemlje ohladi in z mrzlo skorjo prevleče, nastane zemlji polagoma konec vegetativnega življenja, ker jej ugasne ognjišče toplote.

Ker tedaj tudi solnea in zemlje čaka ista osoda otrpnenja, kakovo je premoglo mesec, bode li potem, po Thompson-ovej teoriji, sploh večna otrpnenost prevladala v našem in vseh ostalih istim potem ohladivših se osolnčjih univerzuma? — Po Falb-ovem mnenju: ne! Kajti po onem zakonu prirode, da nič v prirodi ne ide v izgubo**), tudi ona izžarela gorkota ne more izginiti, nego utegne dovolj močna biti, da novih sprememb nebeških svetov provzroči in takó ono otrpnenost odkloni.

J. Pajk.

*) Kant-Laplace-ov nauk.

**) Mayer-Helmholtz-ova teorija.

Kmečka vojska na Ogrskem l. 1514.

(Dalje.)

In če bode plemstvo take ljudi zadrževalo in da bi je prisililo se vrniti, njihove žene in otroke v ječo vrglo — kajti le priznajmo, da smo, skopa in nenasitljiva gospoda, ž njimi tako delali — ali mislite, da bode orožena množica to trpela, da ne bode plemstva napala in se njemu maščevala? Ali mislite, da bode vam ali kakem poveljniku pokorna? ali mislite, da ne bode v kratkem tudi iz sosednih dežel drhal prišla ter se ž njo zvezala nam in našim domačinom v pogubo? Da bi vendar bil kriv prorok in da bi me vsemogočni Bog na laž postavil ter meč odvrnil, ki že nad našimi glavami visi! . . . Vi porečete: kaj pa nam ti svetuješ? Jaz vam svetujem sledeče: Ne oznanujmo sedaj ukaza, ali pa ga spremenimo tako, da ne zadobe tisti odpustkov, kateri križ na rame pripnejo in nad Turka grejo, temveč tisti, ki za nabiro in plačevanje vojakov zlata, srebra in denarja dajo in ponudijo. Naj pride potem do boja ali ne, če imamo denarja, smo močni; jaz vsaj sem teh mislij, da se mora s Turki sklenjeno primirje držati. Pripravljajmo se med tem osobno za ta velik posel; očistimo se grde lakomnosti in pozrešnosti in dajmo svoje premoženje in življenje v varstvo in obrambo domovini, da rešimo sebe in državo. — Te besede je Telegdi vendar samo glušcem govoril. Kralj je molčal, kakor navadno in v tla gledal, večina državnega svetovalstva pa je Bakaču pritrdila, češ, da gospodi ne bode potrebno vojakov najeti, oborožiti in nobenih stroškov imeti. Ukaz se je velikonočno nedeljo (16. apr.

1514) oznanil v stolni cerkvi v Budimu in potem po vseh cerkvah po mestih in na deželi: kmetje, mestna drhal in stiskani duhovniki iz dežele so skupaj hiteli.

V taborih pri Pešti, Velikem Varadini, Koloči in stolnem Belgradu se je bila velika množica ljudij zbrala in si svoje niže častnike sama volila. Duhovni pooblaščenici poslančevi so za zdaj vojake še v redu imeli, toda kmalu so se morali plemenitašem groziti, kateri so na mnogih krajih kmete, ki so v boj šli, po sili zadrževali in s tem „sveto delo motili.“ Že se je videlo, da so se nekteri križarji hoteli plemenitašem maščevati; drugi so spet hoteli svojo navadno ropanje in krajo ponavljati, in skoraj nikomur nê bilo mnogovrstno vladanje duhovnih pooblaščenecv prijetno.

Morje razjarjenosti se je že začelo peniti v znamenje strašne nevihte.

Zelo potrebno je bilo, da vojvoda pride. Kardinal je premišljeval, koga bi za vodjo postavil, ko pride po naključbi poglavar Belgraških konjikov Jurij Dóža v Budim. Ta junak, ki je iz Belgrada prišel, je bil že hrabra dela dovršil. Tolovajskega vodjo Ali Pašo iz Smedereva je bil na dvoboj poklical in mu „z lavoriko kinčano desnico z oklepom“ vred na en mah odsekal, ter ga potem sam umoril. Zdaj je bil prišel v Budim, kralja plačila prosit za svoje junaško delo. Bakač nagovori kralja, da podvoji Doži plačo, mu podari škrlatno z zlatom obšito obleko, zlato verižico, ostroge in meč, razen tega še vas s 40 posestvi in

grb z odsekano krvavečo roko v znamenje njegove hrabrosti.

Dóža je bil neustrašljiv in tih mož. Kaj velikega doseči, ga je sree strastno sililo. Ali svojo domačijo je ljubil in trpljenje rojakov, zaničevanje postav junaškega kralja Matijaža, grešno življenje, trinoštvo in napuh plemstva je njegovo ponosno in žlahtno sree tako ranil, da je enakodušje izgubil in se vselej strašno razjezil, kedar se je o takih rečeh govorilo.

Rojen je bil Dóža v mestecu Dalnoku v Sikuljski deželi na Erdeljskem (zato večkrat Jurij Sikuljec — Szekely — imenovan); po smrti pravičnega kralja Matijaža so pa ravno Sikuljci sila veliko od vojvod, velikašev in duhovnikov trpeti morali. Trpljenja Sikuljcev še zdaj neso bila nehala.

Ko je trdni Dóža lenega in brezvoljnega kralja videl, se je v njegovem

sreci k sovraštvu nad plemstvom še zaničevanje pridružilo. V njegovej glavi so nameni zoreli, toda pripomočkov nê imel, da bi je izpeljal.

Jurij Dóža je imel brata, kterega je črez vse ljubil; on sam je bil tih in čemerer, mlajši brat Gregor pa je bil ljubezniv in mehkega srea in ta razloček je njuno bratovsko ljubezen le še bolj utrjeval. Zgodovina ne omenja ničesar o ženi in otrocih strahovitega kmečkega vojvode; tem bolj je tedaj utegnil brata in domovino ljubiti.

Dóža zapusti svojega brata Gregorja v Belgradu in gre v Budim, da si dobi tam za svoje zadnje junaško delo kraljevo plačo. Tu ga vidimo, da se kmalu pogaja s kardinalom Bakacem in brž so vsi vedeli, da bo Dóža vojvoda proti Turkom.

A. R. Stanovski.

(Dalje pride.)

Pisma o ruskej literaturi.

III.

V poslednjih časih se je z besedo talent nekako čudno začelo pometati. Govorili so na pr. pri matičnem letošnjem zboru, da „talenti“ silno naraščajo, pa da nemajo svobodnega poprišča, pokazati se. No osmeljujem se objaviti vam nekaj družega, da jako dobro vem i nekako strmim, da tak malo spoštujemo literaturne prikazni, ktere v istini presegajo naše navadno pisarjenje vsakdanje, kakor je vsakdanji kruh, kterega prosimo v očenašu.

Take više literaturne prikazni moramo imenovati novejša dela prof. Kreka, njegovo pred tremi leti izšedšo „Einleitung in die slav. Literaturgeschichte“ i njegove članke v V. Jagičevem „Archiv für slav. Philologie“, kakor „Veles, Volos

und Blasius“ iz njegovih „Beiträge zur slav. Mythologie“ itd. O prvem iz navedenih del pisali so kritiki vseh evropejskih narodov, nekteri bolj obširno, nekteri sicer kratko no tudi pohvalno. Med slovenskim časopisvom je bil edini „Slov. Nar.“, kteri je posvetil temu delu če se ne motim dva cela feljtona. *) Enega pa je pisal iz teh le ruski prof. Boudoin de Courtenay. Kar se tiče ruske učene literature v tem obziru, pisalo se je mnogo, če hočete, ali pisalo tudi malo, če je vaša volja.

Da se je Krekova „Einleitung ...“ ruskim učenjakom pokazala kot

*) Mi nismo med kompetentnimi „kritiki“, ali ipak nismo zamolčali tega za znamenito spoznanega dela; gl. „Zore“ letnik 1874 str. 335. Ur.

trud, ki je vreden spoštovanja i hvale, dokazuje nam najbolje to, da je prof. Krek ravno čez njo vstopil v zvezo literaturno z mnogimi tukajšnjimi svetili slov. lingvistike, zgodovine i basnjelovja, kakoršna so pisatelji napr. Kotljarevskij, Potebnjá, Bodilovič i celo Kunik. Pa nekteri ljudje našega literaturnega sveta nekako čudno izražajo svojo zahvalo prof. Kreku za njegov trud. Tak napr. je g. Zaderackij v „Slavjanskem ježegodniku“ prošl. leta, izšedšem v Kijevu, ki je prestavil celi oddel Krekove knjige, kateri govori o mitologiji, i je tudi povedal, od kod je to stvar vzel, a tudi samo povedal, pa družega nij črkno. Pa bili so tudi taki ljudje, katerim se je tudi to pokazalo čisto nepotrebno. Tako je g. Pipin v XI. zvezku „Věstnika Evropy“ l. 1875 priobčil veliko razpravo, v kateri je sicer enkrat citiral prof. Kreka, a na mnogih mestih očevidno prodaja „par contrebände“ Krekov tavar za Pipinov, pravim prodaja, i še kak prodaja, če izveste, da tukajšnji žurnali à la „Věst. Evropi“ i podobni plačnujejo polo ruskega velikega tiska po dve sto rubljev srebra! Podobne literaturne Molohe, med drugim, tudi jugoslovanski učeni svet zna. Sotrudniki „Vienca“ tudi „uzmajo“, da je grdo; na Krekova dela so uže dvakrat napali; kje i kak, sami vedo, jaz jim ne bom pravil, a moram reči, da

tako „uzmanje“ mene i druge, kateri visoko cené prof. Kreka i njegovo vstrajno pridnost, globoko žalijo, samega profesorja pa morajo ne samo žaliti, a tudi strašno jeziti. Literaturni sram, kam si zašel? Bolj pošteno gledajo na to stvar gg. A. P. i N. K.

Prvi je priobčil v letošnjem januar-skem zvezku „Věst. Evr.“ članek pod zaglavjem „Kritičeskija zamétki“, v katerem razbira V. Jagičev „Archiv“, pri koji priliki med drugim i o prof. Krekovih novejših delih jako pohvalno govori. Drugi, bolj obširno, no ne menj pohvalno o tem samem predmetu govori v dveh člankih, iz katerih je eden posvečen Krekovej „Einleitung etc.“, a drugi Jagičevemu izdanju po slov. jezikoslovju. Oba odziva natisnena sta v „filologičeskikh zapiskah“ (vypusk IV. Vorónež, 1876. l. redak. A. Hovanskij).

Predali „Zore“ so pretesni, da bi mi doizvoljali govoriti obširno o teh razbornih člankih, ali priobčiti cele oddele, kateri se tičejo našega učenjaka-rojaka. Pa i ti kratki, suhi citati izvirnikov bodo dovoljni tem, ki sploh talent v konvencionelnem pomenu te besede, a prof. Kreka posebno spoštujejo toliko, kolikor ga spoštujem jaz, kak bivši njegov učenec, da bi se prepričali gledé ruskih odzivov o njegovih novejših preiskavah, da

ce qu' est retardé, n' est pas perdu.

F. M. Štifter.

Listnica.

Vsem gg. se za poslana spise vskupno prav lepo zahvaljujemo. Veseli nas, da nas č. pisatelji tako marljivo podpirajo. Naša skrb vsekako bode, da več prostora listu pridobimo. Na zdravje!

G. dr. Kr. Prejeli znano stvar in čem brže moremo, vzamemo v roke. Pozdrav. — Gg. naročnike prosimo, naj nas ne zabijo.

Izdajatelj in odg. urednik: Martin Jelovšek.

J. M. Pajk-ova tiskarna v Mariboru.